

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM
LUDOVIKA

ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI
TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA CIVILIA

Muzsalyi Róbert

*A külföldi választottbírósági ítéletek
elismerésének és végrehajtásának
megtagadása a New York-i Egyezmény
alkalmazása során*

2022/5.

Muzsalyi Róbert¹

A külföldi választottbíróági ítéletek elismerésének és végrehajtásának megtagadása a New York-i Egyezmény alkalmazása során

Az állami bíróságok előtt folyó peres eljárásokkal ellentétben – amelyek általában legalább kétfokú eljárást foglalnak magukban – a választottbíróági eljárás alapvetően egyfokú eljárás. Ennek eredményeként az eljárás lerövidül, ami a választottbíráskodás egyik fő jellemzője, és az egyik fő oka annak, hogy a felek az állami bíróságok helyett a választottbíráskodást választják jogvitájuk rendezésére. A választottbíróági eljárást választó felek tudják, hogy – a korlátozott jogorvoslati lehetőségek kivételével – nem lesz lehetőségük arra, hogy ügyüket egy másik (fellebbviteli) bíróság vagy a választottbíróóság újra megvizsgálja. Hajlandóak vállalni az ezzel járó kockázatokat, cserébe azért az előnyért, hogy a jogvita végleges rendezése gyorsabban megtörténik.²

A választottbíróági eljárás befejeződik az ítélet meghozatalával. Az ítélet végrehajtását az állami bíróság fogatosítja. A külföldi választottbíróági ítélet végrehajtásának elrendelése összetett, két különálló részre osztható: az első, egy nemperes eljárás, amely során a végrehajtást kérő kérelmére az állami bíróság a választottbíróági ítéletre végrehajtási tanúsítványt vezet, amelyben azt tanúsítja, hogy a határozat a magyar jog szerint a belföldi bíróság határozatával azonos módon végrehajtható. A második része pedig az az eljárás, amely során a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) 13. §-a szerinti általános feltételek vizsgálata után a bíróság elrendeli a végrehajtási lap (végrehajtható okirat) kiállítását. A külföldi választottbíróági ítélet végrehajtási tanúsítvánnyal történő ellátását a Vht. 205-208. §-ai, továbbá az 1962. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a külföldi választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény (Egyezmény), valamint annak a végrehajtásáról szóló 12/1962. (X. 31.) IM rendelet (eVhr.) szabályai határozzák meg.

Az Egyezmény egyik fő célkitűzése az volt, hogy kimerítő és szűk körű listát állítson össze a választottbíróági ítélet végrehajtásának megtagadására vonatkozó okokról. Az Egyezmény V. cikk (1) bekezdésébe tartozó öt okból a bíróság a fél kérelmére vizsgálhatja a választottbíróági ítélet jogszerűségét, míg a (2) bekezdésben szabályozott két megtagadási okot a bíróság hivatalból vizsgálja. Ebben a tanulmányban az Egyezmény jelentőségére és a megtagadási okok általános jellemzőire vonatkozó áttekintést követően, külön fejezetben mutatom be a felek kérelmére és a hivatalból történő megtagadási okokat. Az Egyezmény értelmezését segíti, hogy több mint hatvan évnél is régebbi nemzetközi bírói gyakorlat áll mögötte, amelyek jelentős része témakörökre és országokra lebontva olvasható és kutatható az Egyezmény honlapján.³ Az egyes

¹ Adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék.

² Hennecke, Rudolf: Art. V General. In Wolff, Reinmar (ed.): *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958 Article-by-Article Commentar*. München, Beck, 2019. 255.

³ <http://www.newyorkconvention.org/court+decisions> (2022.11.30.). Nagyon hasznos segítség még az *International Council for Commercial Arbitration*, egy nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodással foglalkozó civil szervezet által kiadott bírói kézikönyv is, az ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention (ICCA's Guide) is. Ez a könyv kifejezetten bírácoknak készült, a gyakorlati kérdésekre koncentrálnak,

megtagadási okok vizsgálata során, ezért – szükség szerint – kitérek azok hazai és nemzetközi bírói gyakorlatára is. Az áttekintés apropóját adja az is, hogy 2022-ben volt 60 éve, hogy Magyarországon hatályba lépett a New York-i Egyezmény, amely mostanra már az egyik legsikeresebb, legnagyobb számban ratifikált nemzetközi szerződés.⁴

1. Az Egyezményről általában

Az Egyezmény legnagyobb jelentősége abban áll, hogy lehetővé teszi egy külföldön meghozott választottbírói ítéletnek egy másik államban – jellemzően a határozat által kötelezett személy székhelye vagy fellelhető vagyona szerinti országban – történő elismerését és végrehajtását. Az Egyezmény a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás sarokköve: a választottbírói eljárásban a feleknek joguk van arra, hogy az ítélet végrehajtását kérjék egy másik országban, e jog érvényesítésének pedig a legfontosabb eszköze a New York-i Egyezmény.

Az Egyezmény alkalmazása világszerte széleskörűen elterjedt, jelenleg 171 ország a részese.⁵ Folyamatosan bővül a létszám: legutóbb 2022 novemberében Suriname csatlakozott, idén lett részes állam még Türkmenisztán is, 2021-ben Irak, Belize, Malawi, de ami az offshore cégek kapcsán fontosabb lehet, a Seychelles-szigetek is ratifikálta az Egyezményt 2020-ban. Az a tény, hogy világszerte elérhető a választottbírói ítéletek végrehajtása, a fő oka és mozgatórugója annak, hogy a kereskedelmi és az ipari szereplők egyre növekvő számban alkalmaznak választottbírói kikötést a jövőben felmerülő jogvitájuk eldöntésére. A fentiekből következően, az elmúlt több mint 50 évben a Föld szinte valamennyi jogrendszerében ismert lett az Egyezmény, egyes rendelkezéseit bíróságok ezrei értelmezték és alkalmazták egyre egységesebb és harmonizált módon. Az Egyezmény lényege a bíróságok közötti együttműködés és a kölcsönös bizalom. Kettős célja van: a választottbírói megállapodásoknak az elismerése és a végrehajtása, valamint a külföldi választottbírói ítéleteknek az elismerése és végrehajtása.

A választottbírói megállapodások közismert jellemzője, hogy egy pozitív és egy negatív joghatással bírnak. Arra kötelezi a részes feleket, hogy a jogvitájukat a választottbíróiságra vigyék, és hogy fogadják el annak hatáskörét a megállapodásban kikötött jogviszonyok terén (pozitív hatás). Másrészt visszatartja a feleket attól, hogy a jogvitájukat a rendes bíróságokon rendezzék (negatív hatás). Aki aláírt egy választottbírói megállapodást, az nem hagyhatja figyelmen kívül annak rendelkezéseit, így nem dönthet úgy, hogy inkább a rendes bírósághoz fordul jogvita esetén. Az Egyezmény elsőként arra kötelezi a szerződő államokat, hogy ezeket a joghatásokat elismerjék és végrehajtsák. A választottbírói megállapodás végrehajthatósága nélkül nincs választottbírói ítélet sem, amit el lehetne ismerni vagy végre lehetne hajtani.

A legtöbb jogrendszer a rendes bíróságok ítéletével azonos joghatásokat tulajdonít a választottbírói ítéletnek, nevezetesen az ugyanúgy a *res iudicata* erejével bír. Egy

az Egyezmény valamennyi cikkét jogesetekkel szemléltetve mutatja be és elemzi. <https://www.arbitration-icca.org/iccas-guide-interpretation-1958-new-york-convention> (2022.11.30.).

⁴ Más szempontú áttekintésért lásd: Schmidt Richárd: A New York-i Választottbírói Egyezmény – 60 év a hazai gyakorlatban. *Külgazdaság*, (2022), január-február. 145-180.

⁵ A részes államok felsorolása megtalálható az Egyezmény hivatalos honlapján: <http://www.newyorkconvention.org/list-of+contracting+states> (2022.11.30.)

választottbíróági ítélet elismerése egy olyan folyamat, amely során az a nemzeti jogrendszer részévé válik.

2. Általános meghatározó elvek az V. cikk alkalmazásához

Az állami bíróságnak nincs hatásköre érdemben felülbírálni a választottbíróság ítéletét, még akkor sem, ha az ténybeli vagy jogi alapon téves döntést hozott. Az Egyezmény nem biztosít jogorvoslatot eljárási okokból sem, az elismerésről és a végrehajtásról döntő bíróság csak az Egyezményben kizárólagos jelleggel meghatározott okokból vizsgálhatja a választottbíróság eljárását, amelyek akkor adnak lehetőséget a megtagadásra, ha a tisztességes eljárás követelményeit súlyosan megsértették.

A megtagadási okok két csoportra oszthatók. Az V. cikk (1) bekezdésébe tartozó öt okból a bíróság a fél kérelmére vizsgálhatja a választottbíróági ítélet jogszerűségét, ezekben az esetekben a bizonyítási teher is az elismerést és végrehajtást ellenző adóson van. Az V. cikk (2) bekezdésében szabályozott két megtagadási okot a bíróság hivatalból vizsgálja (természetesen erre a felek is hivatkozhatnak az ellenkérelmükben). A két csoport között lehetnek átfedések, különösen az V. cikk (1) bekezdésében felsorolt jogszabálysértéseket nagyon gyakran a közrendbe ütközés körében is szükséges vizsgálni.

A megtagadási okok listája kimerítő, azokat megszorítóan kell értelmezni, még analógiával sem terjeszthetők ki. Az Egyezmény megalkotóinak az volt a céljuk, hogy a megtagadási okokat csak szűk körben lehessen alkalmazni, ezért a megtagadásra csak nagyon súlyos esetekben kerülhet sor. A nemzetközi gyakorlat is azt mutatja, hogy a bíróságok ezt a korlátozó megközelítést követik.⁶ A magyar bírói gyakorlat is egységes abban a kérdésben, hogy a külföldi határozat elismerése és végrehajtása csak az Egyezményben taxatív módon meghatározott okokból tagadható meg.⁷

A megtagadási okok fennállását a végrehajtást kérővel szemben védekező adósnak kell bizonyítani. Az adósnak egyértelműen meg kell jelölnie, melyik okból kéri, hogy a bíróság tagadja meg a végrehajtást, és hogy az abban foglalt jogszabálysértést milyen bizonyítékok támasztják alá. Az Egyezmény vélelmezi mind a választottbíróági megállapodás érvényességét, mind a választottbíróági ítélet végrehajthatóságát, ezért ha az adós e vélelmet nem tudja megdönteni (bizonyítékokkal alátámasztani a kikötés érvénytelenségét vagy valamely megtagadási ok fennállását), akkor a bíróságnak a végrehajtást kérő javára kell döntenie.

Az Egyezmény nem tartalmaz rendelkezést azokra az eljárási jogszabálysértésekre, amelyeket a fél már a választottbíróági eljárás során is kifogásolhatott volna, azonban azokra az elismerés

⁶ United States: Supreme Court of the United States, 17 June 1974 (Fritz Scherk v. Alberto-Culver Co.) Yearbook Commercial Arbitration I (1976). 203-204 (US no. 4); United States: United States Court of Appeals, Third Circuit, 26 June 2003 (China Minmetals Materials Import and Export Co., Ltd. v. Chi Mei Corporation) Yearbook Commercial Arbitration XXIX (2004). 1003-1025 (US no. 459); Canada: New Brunswick Court of Queen's Bench, Trial Division, Judicial District of Saint John, 28 July 2004 (Adamas Management & Services Inc. v. Aurado Energy Inc.) Yearbook Commercial Arbitration XXX (2005). 479-487 (Canada no. 18). idézi: ICCA's Guide i. m. 81-82.

⁷ Lásd például: Fővárosi Ítéltábla 2201-7.Pkf.26.013/2017/3., Fővárosi Ítéltábla 2201-3.Pkf.26.476/2015/2., Debreceni Ítéltábla Pkf.I.20.146/2015/2. számú határozatok.

és a végrehajtás megtagadása körében hivatkozik először. A jóhiszeműség elve alapján – amely egyaránt alkalmazandó az anyagi és az eljárásjog területén is – a felek az eljárási kifogásaikat „nem tartogathatják a tarsolyukban” egy kedvezőtlen ítélet esetére, ezekre a kifogásokra csak a választottbírói eljárás során lehet hivatkozni. Ha ezt a fél elmulasztja, arra később már nem hivatkozhat, úgy kell tekinteni, hogy lemondott a kifogásolási jogáról. Ezt az értelmezést támasztja alá a UNCITRAL Modelltörvény 4. cikke és a nemzetközi bírói gyakorlat is az elismerés és a végrehajtás körében,⁸ valamint az érvénytelenségi perekben is.⁹

Érdeemes felhívni a figyelmet az Egyezmény szövegezésében a feltételes módra: „abban az esetben tagadható meg” vagy „abban az esetben is megtagadható”, a hivatalos angol verzióban „*may be refused*”, de ugyanez található a kínai, az orosz és a spanyol szövegben is. Ez a megszövegezés arra enged következtetni – és ezt a nemzetközi bírói gyakorlat is elfogadja –, hogy bizonyos, az Egyezményben nevesített, ámde elenyésző jelentőségű eljárási szabálysértések még nem feltétlenül adnak okot az elismerés és a végrehajtás megtagadására.¹⁰ Az V. cikkben meghatározott okok nem foglalják magukban a választottbírói ítélet jogi és ténybeli hibái felülvizsgálatának lehetőségét. A hazai és a nemzetközi bírói gyakorlat és az Egyezmény kommentárjai is egységesek abban, hogy a választottbírói ítélet érdemi felülbírálatára nincs lehetőség.¹¹

3. Az egyes megtagadási okok

Az Egyezmény hét megtagadási okot határoz meg, amelyekből kettőt a bíróság hivatalból is alkalmazhat. Ez utóbbi két megtagadási okra természetesen a felek is hivatkozhatnak. A legtöbb állam választottbírói törvényében szereplő érvénytelenítési okok – amennyiben az adott törvény a UNCITRAL Modelltörvényt követi – a Modelltörvényben meghatározott okokkal, illetve az Egyezményben rögzített esetkörökkel egyezik vagy azokhoz nagyon hasonló.¹²

⁸ Russian Federation: Federal Arbitrazh (Commercial) Court, Northwestern District, 9 December 2004 (Dana Feed A/S v. OOO Arctic Salmon) Yearbook Commercial Arbitration XXXIII (2008). 658-665 (Russian Federation no. 16)., Spain: Tribunal Supremo, Civil Chamber, 11 April 2000 (Union Générale de Cinéma, SA v. X Y Z Desarrollos, SA) Yearbook Commercial Arbitration XXXII (2007). 525-531 (Spain no. 50). Idézi: ICCA's Guide i. m. 82.

⁹ Horváth Éva: *Nemzetközi választottbíráskodás*. Budapest, HVG-ORAC, 2010. 85-86.

¹⁰ Hong Kong: Supreme Court of Hong Kong, High Court, 15 January 1993 (Paklito Investment Ltd. v. Klockner East Asia Ltd.) Yearbook Commercial Arbitration XIX (1994). 664-674 (Hong Kong no. 6) and Supreme Court of Hong Kong, High Court, 16 December 1994 (Nanjing Cereals, Oils and Foodstuffs Import & Export Corporation v. Luckmate Commodities Trading Ltd) Yearbook Commercial Arbitration XXI (1996). 542-545 (Hong Kong no. 9); British Virgin Islands: Court of Appeal, 18 June 2008 (IPOC International Growth Fund Limited v. LV Finance Group Limited) Yearbook Commercial Arbitration XXXIII (2008). 408-432 (British Virgin Islands no. 1); United Kingdom: High Court, Queen's Bench Division (Commercial Court), 20 January 1997 (China Agribusiness Development Corporation v. Balli Trading) Yearbook Commercial Arbitration XXIV (1999) pp. 732-738 (UK no. 52). idézi: ICCA's Guide i. m. 83.

¹¹ Gaillard, Emmanuel – Bermann, George A.: *The UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*. Brill Nijhoff, 2017. 134-135., a magyar bírói gyakorlatból lásd: BH 1998.184.

¹² Boóc Ádám: Elméleti észrevételek a nemzetközi kereskedelmi választottbírói ítéletek érvénytelenítése vonatkozásában. *Jogtudományi Közlöny*, (2019), 9. 367.

3.1. A felek nem cselekvőképesek, a választottbíróági megállapodás érvénytelen

a) A felek nem voltak cselekvőképesek

Ahogy a feleknek általában véve jogképesnek kell lenniük ahhoz, hogy jogilag végrehajtható szerződést kössenek, ugyanez vonatkozik a választottbíróági megállapodásokra is. Az általános szabály az, hogy bármely természetes vagy jogi személy, aki képes érvényes szerződést kötni, alkalmas arra, hogy választottbíróági megállapodást kössön. Ha az egyik fél nem jogképes, ennek következményei lehetnek a megállapodás végrehajthatósága tekintetében. A gyakorlatban azonban a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásban ritkán merül fel a cselekvőképesség kérdése.¹³

Az Egyezmény alapján a cselekvőképesség hiányát a résztvevő feleknek a reájuk irányadó, vagyis a személyes joguk alapján kell megítélni. A cselekvőképesség a legtöbb jogrendszerben a természetes személyek vonatkozásában – a magyar joghoz hasonlóan – az a képesség, amelynél fogva saját akaratelhatározásával, saját cselekményével jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat. Tehát aki cselekvőképes, az maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot.¹⁴ Jogi személy esetén az szükséges, hogy a nevében eljáró és szerződő törvényes képviselő rendelkezzen az aláíráshoz szükséges képviseleti jogosultsággal, amit szintén a jogi személy személyes (rendszerint társasági) joga határoz meg. Az Egyezmény alkalmazásában akkor tagadható meg a végrehajtás és az elismerés, ha valamely fél vagy képviselője a megállapodás létrejöttékor nem volt jogosult szerződést kötni. Például egyes jogrendszerekben az állami tulajdonú gazdasági társaságoknak tilos választottbíróági megállapodást kötniük, ugyanis jogszabály zárja ki ennek alkalmazhatóságát.¹⁵ Ugyanakkor az államok, állami tulajdonban lévő gazdasági társaságok és más állami szervezetek nincsenek kizárva az Egyezmény hatálya alól kizárólag a státuszuk alapján. Az Egyezmény a természetes vagy jogi személyek között felmerült jogviták tárgyában hozott külföldi választottbíróági ítéletekre vonatkozik [1. cikk (1) bekezdés], ami magában foglalja azokat az eseteket is, amikor állami szervezetek kötnek szerződést magánjogi jogalanyokkal.

A Kúria egyedi határozatában megállapította, hogy társasházak esetében is van lehetőség a választottbíróági szerződés megkötésére, de a társasházakról szóló 2003. évi CXXXIII. törvény (Tht.) rendelkezései szerint a társasház közös képviselője csak akkor írhatja alá a választottbíróóság kikötéséről szóló megállapodást, ha őt erre a közgyűlés határozata feljogosította. A társasház közös képviselőjének képviseleti jogköre ugyanis nem korlátlan: csak azokban az ügyekben járhat el a társasház közösség nevében, amelyeknek intézésére jogszabály rendelkezése [Tht. 43. § (1) bek.] vagy a közgyűlés határozata feljogosítja. A

¹³ Wilske, Stephan – Fox, Todd J.: Art. V (1) (a). In Wolff, Reinmar (ed.): *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958 Article-by-Article Commentar*. München, Beck, 2019. 283.

¹⁴ A magyar szabályozás vonatkozásában lásd: Barzó Tímea: Az ember mint jogalany. In Barzó Tímea – Papp Tekla (szerk.): *Civilisztika I. Általános tanok – Személyek joga – Szellemi alkotások joga*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 119.

¹⁵ Magyarországon például a nemzeti vagyronról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 17. § (3) bekezdése 2012-2015 között úgy rendelkezett, hogy a nemzeti vagyonnal rendelkezni jogosult e jogviták eldöntésére választottbíróági eljárást nem köthet ki. A koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény (Koncessziós tv.) is korábban csak a devizakülföldiekkel kötött koncessziós szerződések esetén tette lehetővé a választottbíróági kikötést; 2020. december 25-i módosítását követően viszont már – külön devizakülföldi korlátozás nélkül – magyar és külföldi választottbíróóság is eljárhat a koncessziós szerződésből eredő jogviták elbírálása során (Koncessziós tv. 16. §).

konkrét ügyben választottbíróági megállapodás megkötésére a közgyűlés nem hatalmazta fel a közös képviselőt, ezért a Kúria megállapította, hogy a kikötés érvényesen nem jött létre.¹⁶

A Kúria egy érvénytelenítésre irányuló perben vizsgálta a külföldi állam nagykövetségének jogképességét. A Bécsi Egyezmény¹⁷ 3. cikk (1) bekezdésének *a*) pontja értelmezésével megállapította, hogy a nagykövetség a fogadó államban a küldő állam képviseleti szerve, önálló jogi személyiséggel nem rendelkezik. Ebből kifolyólag érvénytelenítési oknak minősül, ha a választottbíróóság ítélete olyan alperesre – egy állam nagykövetségére – vonatkozóan tartalmaz marasztaló rendelkezést, amelynek önálló perbeli jogképessége nincsen.¹⁸

b) A választottbíróági megállapodás érvénytelensége

Az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés *a*) pontja alapján akkor is van lehetőség az elismerés és végrehajtás megtagadását kérni, ha választottbíróági megállapodás a felek által kikötött jog vagy annak az országnak a joga szerint, ahol a választottbíróági ítélet hozták (*country of origin*), érvénytelen.

Abban az esetben, ha a felek a magyar jog alkalmazását kötötték ki a szerződésükben, akkor annak érvénytelenségét – a fentiek alapján – a magyar jogszabályok szerint kell megítélni, ilyen kikötés hiányában pedig a választottbíróági ítélet meghozatala szerinti ország joga lesz alkalmazandó.

3.2. A tisztességes eljárás megsértése

Az V. cikk (1) bekezdés b) pontja garantálja a tisztességes választottbíróági eljárás minimumkövetelményeit, beépítve a tisztességes eljárás alapvető fogalmait az Egyezménybe. Ez az egyik leggyakrabban hivatkozott ok az elismerés és végrehajtás megtagadására, azonban a bíróságok ritkán – és csak kirívó esetekben – fogadják el a tisztességes eljárás megsértését védekezésként.¹⁹ Az V. cikk (2) bekezdés *b*) pontja eljárási okból teszi lehetővé az elismerés és a végrehajtás megtagadását, mégpedig akkor, ha i) a felet nem, vagy nem szabályszerűen értesítették a választottbíró kijelöléséről, vagy a választottbíróági eljárásról, vagy ii) ez a fél egyéb okból nem tudta előterjeszteni nyilatkozatát.

Eléggé szokatlan és rendkívüli körülménynek kell fennállnia ahhoz, hogy a választottbíróóság az eljárásról a felet egyáltalán nem értesíti, és így hoz ítéletet. Ebben az esetben is a bizonyítási teher azon van, aki azt állítja, hogy a választottbíróági iratokat nem kapta meg. Ilyenkor az adós arra hivatkozhat, és azt kell bizonyítania, hogy a választottbíróóság nem megfelelő címzettnek vagy nem jó címre kézbesítette az iratokat, vagy a kézbesítés sikertelen volt. Ilyen körülményhez vezethet, ha a címzettnek megváltozik a címe, például mert áthelyezi a székhelyét. A Svéd Legfelsőbb Bíróság például megtagadta a választottbíróági ítélet

¹⁶ A közös képviselő a Tht. 43. § (1) bekezdése alapján nem döntéshozó, hanem döntés-előkészítő és végrehajtó szerv, önálló, harmadik személyek felé korlátlan intézkedési jogköre csak a társasház működtetésével és az épület fenntartásával van kapcsolatban. Lásd: Kúria Gfv.VII.30.354/2013/6.

¹⁷ Az 1965. évi 22. törvényerejű rendelettel kihirdetett a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés.

¹⁸ BH 2009. 252.

¹⁹ Scherer, Maxi: Art. V (1) (b). In Wolff, Reinmar (ed.): *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958 Article-by-Article Commentar*. München, Beck, 2019. 292.

elismerését és végrehajtását, mert a választottbíró figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy az alperes korábbi címéről valamennyi irat „kézbesítetlen” jelzéssel érkezett vissza.²⁰

Abban az esetben, ha a fél aktívan részt vett a választottbíróági eljárásban, akkor lehetetlen, hogy arra hivatkozva kérje az ítélet végrehajtásának megtagadását, hogy az eljárásról nem volt megfelelően értesítve. Ezek a körülmények rendszerint a választottbíróági ítéletből is megállapíthatók. Így például nem lehetett alapos az adós hivatkozása abban az ügyben, amikor az ítéletből megállapíthatóan a választottbíróági eljárásban több alkalommal nyújtott be beadványt, a tárgyalásokon jogi képviselője útján jelen volt, az egyesbíró több alkalommal biztosított határidőt a felek részére a nyilatkozatok megtételére, és – eljárási jogait gyakorolva – éltek is a nyilatkozattétel lehetőségével (Fővárosi Ítéltábla 2201-7.Pkf.26.013/2017/3.).

Az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés b) pontja nem követeli meg a kézbesítés szabályszerűségének feltételeként azt, hogy az értesítés a fél anyanyelvén történjen, ezért – ha erre nincs a felek között külön megállapodás – a külföldi választottbíróság az adott ország nyelvén folytatja le az eljárást, és küldi meg a felek részére az eljárás során keletkezett okiratokat (Fővárosi Ítéltábla 2201-3.Pkf.26.476/2015/2.). Nem akadály a választottbíróági határozat végrehajtási tanúsítvánnyal való ellátásának, ha a határozat magyar nyelvű megszövegezése és kézbesítése az adós részére nem történt meg (Szegedi Ítéltábla Gpkf.II.30.001/2008/2.).

Az, hogy a kézbesítések különböző gyorspostai szolgáltató útján történtek, vagy hogy a választottbíróági ítélet nem minden esetben tartalmazza, hogy milyen címre történt a kézbesítés, nem bizonyítják a kézbesítés hiányát.²¹

Az nem szolgálhat alapul a megtagadásra, ha a fél megkapja az értesítéseket, azonban elmulasztja vagy elutasítja a választottbíróági eljárásban való részvételt, illetve ha elutasítja az értesítés átvételét.²² Arra hivatkozással, hogy a fél egyéb okból nem tudta előterjeszteni nyilatkozatát tagadta meg viszont a bíróság az elismerést és a végrehajtást például abban az ügyben, amikor egy olasz félnek kellett volna megjelennie az osztrák választottbírószágon, azonban a választottbíróági tárgyalást megelőző időpontban a lakóhelyén súlyos földrengés pusztított.²³ Ugyanerre az okra alapítottan találták alaposnak az adós kérelmét, amikor arra hivatkozott, hogy súlyos beteg volt az eljárás során és sikertelenül kérte a tárgyalás elhalasztását, így képtelen volt megjelenni a választottbíróság előtt és védekezését előterjeszteni.²⁴ Ebből az okból tagadták meg az elismerést és a végrehajtást, amikor a

²⁰ Sweden: Högsta Domstolen, 16 April 2010 (Lenmorniproekt OAO v. Arne Larsson & Partner Leasing Aktiebolag) Yearbook XXXV (2010). 456-457 (Sweden no. 7). Idézi: ICCA's Guide i. m. 90.

²¹ Fővárosi Ítéltábla 2201-3.Pkf.25.561/2019/2.

²² Külföldi választottbíróági ítélet végrehajtási tanúsítvánnyal való ellátása jogszerű, ha a fellebbező adós nem bizonyítja, hogy alappal küldte vissza a részére térítvevényes, ajánlott küldeményként kézbesíteni kívánt idéző végzést és annak szükség szerű mellékleteit. BH 2004. 416.

²³ Italy: Corte di Appello, Naples (Salerno Section), 18 May 1982 (Bauer & Grossmann OHG v. Fratelli Cerrone Alfredo e Raffaele) Yearbook Commercial Arbitration X (1985). 461-462 (Italy no. 70). Idézi: ICCA's Guide i. m. 91.

²⁴ United Kingdom: Court of Appeal (Civil Division), 21 February 2006 and 8 March 2006 (Ajay Kanoria, et al. v. Tony Francis Guinness) Yearbook Commercial Arbitration XXXI (2006). 943-954 (UK no. 73). Idézi: ICCA's Guide i. m. 92.

választottbíróóság nem biztosított lehetőséget a félnek arra, hogy a szakértői véleményre észrevételeket terjesszen elő.²⁵

A Fővárosi Törvényszék egy érvénytelenítésre irányuló perben elegendőnek találta azt, hogy a választottbíróósági alperesek a keresetlevelet átvették, a bíróság szerint ebből az következik, hogy az ellenük folyó választottbíróósági eljárásról tudomásuk volt, érveik írásban történő kifejtése módjukban állt, ezzel azonban nem éltek. A választottbíróóság – tértivevényel igazoltan – szabályszerűen kézbesítette a tárgyalásra történő idézést, azt azonban a felperesek nem vették át, így az „nem kereste”, illetve „elköltözött” jelzéssel érkezett vissza, amelynek eredményeként vélelmezték a kézbesítést. Mivel szabályszerű kézbesítés esetén a választottbíróóság tárgyalása a fél távollétében is megtartható, és a rendelkezésre álló adatok alapján határozatot is hozhat, így az ítéletét szabályszerűen hozta meg.²⁶

Nem volt alapos a megtagadás iránti kérelem olyan esetben, amikor a fél arra hivatkozott, hogy azért nem jelent meg a tárgyaláson, mert nem kapott vízumot, vagy mert félt, hogy letartóztatják az adott országban. Szintén nem adtak helyt a kérelemnek, amikor a választottbíróóság elutasította a fél halasztásra, illetve az eljárás felfüggesztésére irányuló kérelmét a folyamatban lévő fizetésektelenségi eljárására figyelemmel.²⁷

A Kúria egy érvénytelenítésre irányuló perben szabályszerűnek találta a választottbíró kijelölésével kapcsolatos eljárást, amikor a kijelölésről a felperes legkésőbb az első választottbíróósági tárgyaláson írásban is értesült, így nem látta megállapíthatónak, hogy a felperes a választottbíró kijelöléséről ne lett volna szabályszerűen értesítve.²⁸

3.3. A választottbíróósági kikötés nem terjed ki a jogviszonyra

Az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés c) pontja rögzíti azt a követelményt, amely szerint a választottbíróóságnak csak arra a jogvitára van hatásköre, csak olyan ügyben járhat el, amire a felek megállapodása kiterjed. Az Egyezmény lényegében két nagyobb esetkört tartalmaz: i) a választottbíróósági határozatot olyan vitás ügyben hozták, amelyre a választottbíróósági kikötés nem vonatkozik, illetve amelyre rendelkezései nem terjednek ki, vagy ii) a határozat a választottbíróósági kikötés keretén kívül eső ügyre vonatkozó döntést tartalmaz. A választottbíróósági kikötésekhez ajánlott mintaklauzulák jellemzően igyekeznek minél szélesebb körben (lényegében minden jogkérdést lefedve) meghatározni azoknak a jogvitáknak a körét, ami a felek szerződéses jogviszonyában felmerülhet.²⁹ Ez a megtagadási ok azt a helyzetet kívánja orvosolni, amikor a választottbíróóság túlterjeszkedett a megállapodásban rögzített hatáskörén. Ha azonban csak részben lépte túl a választottbíróósági kikötést, akkor az Egyezmény lehetőséget ad arra, hogy a bíróság csak részben ismerje el, és csak azt a részét

²⁵ Hong Kong: Supreme Court of Hong Kong, High Court, 15 January 1993 (Paklito Investment Ltd. v. Klockner East Asia Ltd.) Yearbook Commercial Arbitration XIX (1994). 664-674 (Hong Kong no. 6). Idézi: ICCA's Guide i. m. 92.

²⁶ Fővárosi Törvényszék 4.P.27.506/2004/11.

²⁷ A nemzetközi gyakorlatból vett további példákért lásd: ICCA's Guide i. m. 92-93.

²⁸ Gfv.XI.30.369/2005/5. Idézi: Murányi Katalin: Az állami bíróságoknak a választottbíróóságok működéséhez kapcsolódó gyakorlata és gondolatok az esetleg szükséges jogszabály módosításokról. In Kecskés László – Lukács Józsefné (szerk.): *Választottbírók könyve*. Budapest, HVG-ORAC, 2012. 343.

²⁹ A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróóság javaslata például úgy kezdődik, hogy: „Bármely vita elbírálására, amely a jelen szerződésből vagy azzal összefüggésben, így különösen annak megszegésével, megszűnésével, érvényességével vagy értelmezésével kapcsolatban keletkezik [...]” Lásd: <https://mkik.hu/mintaklauzula> (2022.11.30.).

hajtsa végre a választottbírói ítéletnek, amire a felek megállapodása kiterjedt. Ennek azonban az a feltétele, hogy a választottbíráskodásnak alávetett kérdésekre vonatkozó döntések elválaszthatók legyenek azoktól, amelyek a választottbíráskodásnak nem voltak alávetve.

Az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés c) pontja körében a fél gyakran arra hivatkozik, hogy nem volt alanya a választottbírói szerződésnek, nem írta alá a választottbírói kikötést tartalmazó megállapodást, és így rá nézve nem is alkalmazható a szerződésben szereplő választottbírói kikötés sem. Az ilyen típusú kifogásoknál a bíróság a szerződés szövegéből indul ki, és azt tekinti irányadónak.³⁰ A Kúria egyik közzétett eseti döntésében azt a megállapodást kellett vizsgálnia, amelyben a felek úgy rendelkeztek, hogy „jogvitáik rendezésére” alávetik magukat a választottbírói eljárásának. A konkrét ügyben az volt a kérdés, hogy vajon ez a megfogalmazás magában foglalja-e a jogviszony megszűnését követően keletkezett elszámolási jogvitát is. A Kúria megítélése szerint nem vitásan ennél jóval pontosabban is megfogalmazhatták volna a felek a választottbírói kikötés tartalmát, tekintettel azonban arra, hogy nem részletezték, a jogviszonyból eredő milyen tartalmú, mely időben keletkezett jogvitákra kötik ki a választottbírói hatáskörét, ebből az következik, hogy a választottbírói hatásköre minden, a felek közötti jogviszonyból eredő jogvitára kiterjedt. A kikötés ilyen értelmezése nem kiterjesztő jellegű, hanem megfelel a szavak általánosan elfogadott jelentésének.³¹

3.4. A választottbírói eljárást nem a megállapodásnak megfelelően folytatták le

Az Egyezmény értelmében a felek jelentős szabadsággal rendelkeznek a választottbírói eljárás menetének meghatározásában, beleértve a választottbírói összetételét is. Az V. cikk (1) bekezdésének d) pontja biztosítja ezt a szabadságot azáltal, hogy garantálja, miszerint a felek megállapodását tiszteletben tartják és érvényre juttatják abban az országban, ahol a végrehajtást kérik.³²

A bíróságnak az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés d) pontjában foglalt megtagadási pontra alapított kérelem esetén először azt kell vizsgálnia, hogy volt-e a felek megállapodásában bármilyen rendelkezés a választottbírói összetételére vagy eljárására. A felek a választottbírói eljárásra megállapodhatnak bármely ország eljárási szabályainak alkalmazásában, vagy meghatározhatnak saját eljárási szabályokat, továbbá hivatkozhatnak valamely választottbírói szervezet szabályaira is (például az International Chamber of Commerce Eljárási Szabályzata).³³ Amennyiben ilyen kikötés nem szerepel a szerződésben,

³⁰ Raffai Katalin: A New York-i Konvenció alkalmazásának egyes kérdései a magyar joggyakorlatban. In Burián László – Szabó Sarolta (szerk.): *Arbitrando et curriculum bene deligendo. Ünnepi kötet Horváth Éva 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Pázmány Press, 2014. 180.

³¹ Amennyiben a felek az adott jogviszonyból származó jogvitáik rendezésére a választottbírói eljárást kötik ki, ez a kikötés a szerződés megszűnését követően keletkezett jogvitákra is kiterjed (BH 2017. 411.). Ha a felek valamely szerződésből eredő jogvitájukra kötik ki a választottbírói eljárást, akkor a szerződés megszűnése nem vezet magának a választottbírói kikötés hatályának megszűnéséhez. A szerződésből eredő bármely jogvitának választottbírói útra utalása azt jelenti, hogy ha a szerződés már maga nincs hatályban, de a szerződésből eredően valamilyen jogvita keletkezik, ez a választottbírói kikötés hatályát nem érinti, mert a jogvita a szerződéssel összefüggésben keletkezett (BH 2009. 186.).

³² Hennecke, Rudolf: Art. V (1) (d). In: Wolff, Reinmar (ed.): *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958 Article-by-Article Commentar*. München, Beck, 2019. 342.

³³ A felek választási lehetőségeivel és azok korlátaival kapcsolatban lásd: Naciminto, Patricia: Article V (1) (d). In: Kronke, Herbert – Naciminto, Patricia – Otto, Dirk – Port, Nicola Christine (szerk.): *Recognition and*

akkor a választottbírók eljárása szerinti ország joga szerint kell eldönteni az adós erre a pontra alapított kifogását. Nem elengedhetetlen feltétele tehát a választottbírói kikötésben a feleknek az eljárási szabályokban való megállapodás.

a) A választottbírók összetétele

A felek a megállapodásukban kiköthetik, hogy a választottbírókat egy szervezet jelölje ki, úgy is rendelkezhetnek, hogy a felek vagy a kijelölt szervezet által előre összeállított listából válasszák ki az eljáró bírót vagy bírói tanácsot. A megállapodásban meghatározhatják, hogy milyen képesítéssel rendelkező bíró járjon el az ügyekben: ebben a körben előírhatnak például nyelvi vagy állampolgársági feltételeket is, kiköthetik, hogy az eljáró bírónak legyen egy meghatározott jogterületen tapasztalata, esetleg mérnöki vagy más végzettsége is.

Ugyanakkor jelentősége lehet annak is, hogy a választottbírók összetételére vonatkozó kifogását a fél a választottbírói eljárásban jelezte-e. Az egyik német jogeset szerint a felek megállapodásában az szerepelt, hogy két vagy több választottbíróból álló tanács járjon el a jogvitájukban, azonban a választottbírói eljárás során mégis egyebíró hozott ítéletet. Az Oberlandesgericht München (müncheni regionális felsőbbbírók) ennek ellenére elutasította az adósnak az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés *d*) pontjára alapított kérelmét, mivel a fél bírák számát a választottbírói eljárás során egyszor sem kifogásolta.³⁴

Egy amerikai jogesetben viszont az történt, hogy a választottbírók az egyik fél kérelmére jelölte ki az elnöklő bírót, annak ellenére, hogy a felek abban állapodtak meg, hogy az általuk választott bírák jelölik ki az elnöklő bíró személyét. A United States Court of Appeals for the Second Circuit (a második körzet fellebbviteli bírósága) megállapította az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés *d*) pontjának sérelmét, mivel a kijelölésre vonatkozó megállapodást a választottbírók nem tartotta be.³⁵

A Kúria egy eseti döntésben megállapította, hogy a választottbírói ítélete érvénytelenítésének okaként nem hivatkozhat a felperes a választottbírói tanács összetételét érintő eljárási szabálysértésre akkor, ha az eljárás során bejelentette, hogy a választottbírók összetételével kapcsolatban kifogása nincs (BH 2006.218.).

b) A választottbírók eljárása

A választottbírói eljárás a keresetlevél benyújtásával kezdődik, és a választottbírói ítélet kihirdetésével végződik. Az eljárás bármely részében megvalósított szabálysértés eredményezheti a végrehajtás megtagadását. A választottbírói ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek. Az Egyezmény sem ad lehetőséget a feleknek arra, hogy az elismerésre és a végrehajtásra irányuló eljárás a megtagadási okokat egyfajta fellebbezésként (vagy ahelyett) használják. A Kúria joggyakorlata alapján az a választottbírói meggyőződés, amely a felek által

Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention. Wolters Kluwer, 2010. 283-288.

³⁴ Germany: Oberlandesgericht, Munich, 15 March 2006 (Manufacturer v. Supplier, in liquidation) Yearbook Commercial Arbitration XXXIV (2009). 499-503. (Germany no. 117). Idézi: ICCA's Guide i. m. 97.

³⁵ United States: United States Court of Appeals, Second Circuit, 31 March 2005 (Encyclopaedia Universalis S.A. v. Encyclopaedia Britannica, Inc.) Yearbook Commercial Arbitration XXX (2005). 1136-1143. (US no. 520). Idézi: ICCA's Guide i. m. 98.

állított tényeket a bizonyítékok mérlegelése után valóként fogad el, az állam bírósága részéről nem bírálható felül.³⁶

Az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés *d*) pontjának a második eleme arra irányul, hogy az olyan jogsértéseket szűrje ki, amikor a választottbíróság nem a felek által kikötött eljárési szabályok szerint jár el. Így például nem jelenti a felek tárgyaláshoz való jogának megsértését, ha a kikötött eljárési szabályok alapján a választottbíróság mérlegelésére van bízva a tárgyalási napok kitűzése; ugyanakkor a végrehajtás megtagadását eredményezheti, ha a felek kifejezett megállapodása és kérelme ellenére a választottbíróság nem tart tárgyalást. Szintén az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés *d*) pontjának sérelmét eredményezi, ha a választottbíróság nem a felek által kikötött nyelven folytatja le az eljárást. Egy török fellebbviteli bíróság például megtagadta a svájci választottbírósági ítélet elismerését, mert a választottbírósági eljárás során a felek által kikötött eljárési szabályokat nem alkalmazták.³⁷

Nem vezet eljárési szabálysértéshez, ha a választottbíróság a felek további tanúk meghallgatására vonatkozó kérelmét elutasítja, mert úgy ítéli meg, hogy szükségtelen további bizonyítási eljárás lefolytatása, ugyanis nincs arra vonatkozó kötelezettsége a választottbíróságnak, hogy valamennyi bizonyítékot meg kell vizsgálnia, amit a felek indítványoznak.³⁸ Erre vonatkozó megállapodás hiányában nem jelenti az eljárési szabályok megsértését, ha a felet olyan ügyvéd képviseli az eljárásban, aki nem tagja az adott ország ügyvédi kamarájának.

E megtagadási ok sok esetben átfedésben van a közrendre vonatkozó, az V. cikk (2) bekezdés *b*) pontjában szabályozott megtagadási okkal. Ezért a megfelelő eljárás (*due process*) követelményére vonatkozó bírói gyakorlatra a tanulmány közrendi része (3.6.2. fejezet) is tartalmaz bővebb kifejtést.

3.5. A választottbírósági ítélet még nem vált kötelezővé

Az Egyezmény V. cikk (1) bekezdés *e*) pontjában rögzített megtagadási ok két esetkört szabályoz: a) a választottbírósági határozat a felekre még nem vált kötelezővé, b) azt hatályon kívül helyezte vagy felfüggesztette annak az országnak illetékes hatósága, amelyben vagy amely jogának alkalmazásával a határozatot hozták.

a) a felekre még nem vált kötelezővé

A nem vált kötelezővé meghatározás azt jelenti, hogy még nem bír kötelező kötőerővel, a határozat még nem jogerős, ezért nem végrehajtható. Ez a megtagadási ok egy kivételes esetet jelent, már csak az Egyezmény szóhasználata szerint is, mivel a III. cikk vélelmezi a választottbírósági ítélet kötelező jellegét. E megtagadási ok esetén is az adósnak kell bizonyítania, hogy az ítélet még nem vált kötelezővé. A választottbírósági ítélet annak meghozatalától kezdve a jogerős bírósági ítélet hatályával bír, nincs szükség további megerősítésre – ezt valamennyi jogrendszer közel azonosan írja elő. Az Egyezmény egylépcsős eljárást ír elő az elismerésre és a végrehajtásra, nincs szükség kettős elismerésre (*double*

³⁶ Kúria Gfv.VII.30.182/2017/4. Egy másik ügyben pedig kimondta: a választottbírósági ítélet megalapozatlansága az érvénytelenségi perben nem vizsgálható (Kúria Gfv.VII.30.204/2015/7.).

³⁷ Turkey: Court of Appeals, 15th Legal Division, 1 February 1996 (Osusunkunta METEX Andelslag V.S. v. Türkiye Elektrik Kurumu Genel Müdürlüğü General Directorate, Ankara) Yearbook Commercial Arbitration XXII (1997). 807-814 (Turkey no. 1). Idézi: ICCA's Guide i. m. 100.

³⁸ Nacimiento i. m. 294-295.

exequatur), vagy bármi további eljárásra abban az országban, ahol a választottbírói ítéletet hozták. Az alkalmazandó szabályok eltérő rendelkezéseire is figyelemmel *Liebscher* úgy véli, hogy a választottbírói ítéletet a felek részére kézbesíteni kell, mielőtt az kötelezővé válna.³⁹ Ennek a megtagadási oknak az egyik esete, amikor a választottbírói ítélet „csak végleges” (*final*), de ahhoz, hogy – egyes államok jogi szabályozása értelmében – végrehajtható legyen, a döntést például még meg kell erősítenie az eljárás helye szerinti állami bíróságnak (*formal confirmation*) vagy letétbe kell helyezni egy példányát az illetékes bíróságnál. Az is lehet, hogy az adott államban a *lex arbitri* lehetőséget ad (bizonyos esetekben) az érdemi választottbírói döntés módosítására.⁴⁰ A felek – kivételesen – többszintű választottbíráskodást is kiköthetnek, vagy megállapodhatnak abban, hogy a választottbírói eljárást a felek közötti egyeztető tárgyalásoknak kell megelőzniük.^{41,42}

b) a választottbírói ítéletet hatályon kívül helyezték vagy felfüggesztették

A nemzetközi bírói gyakorlat megosztott abban a kérdésben, hogy a külföldi választottbírói ítélet elismerhető és végrehajtható-e akkor, ha abban az országban, ahol a határozatot hozták, vagy amelynek a jogát alkalmazták az eljárásban, az ítéletet érvénytelenítik. Ez utóbbi esetnek a gyakorlati jelentősége azonban elenyésző, ugyanis nagyon ritkán kerül arra sor, hogy a felek a választottbíráskodás helye szerinti állam jogától eltérő jogot kössenek ki a választottbírói eljárásra alkalmazandó jogként.⁴³

A francia bírói gyakorlat szerint az ítélet elismerését és végrehajtását lényegében kizárólag annak országnak a joga szerint lehetséges megítélni, ahol az elismerést és a végrehajtást kezdeményezik. Ezért nem akadályozza az elismerésnek az, ha az ítéletet hatályon kívül helyezték (érvénytelenítették) a meghozatala szerinti államban.⁴⁴ A másik megközelítés – és ezt a nemzetközi bírói gyakorlat túlnyomó része is támogatja – az, hogy a választottbírói székhelye szerinti államban érvénytelenített ítélet megszűnt létezni, ezért sehol máshol nem részesülhet elismerésben.⁴⁵

A magyar bírói gyakorlatban elég ritkán fordul elő, hogy a felek erre az okra kérik az elismerés és végrehajtás megtagadását. Általában csak arra hivatkoznak a felek, hogy az érvénytelenítési pert megindították, ez azonban a Kúria joggyakorlata szerint nem elegendő indok az elismerés és a végrehajtás megtagadására. A Kúria egy eseti döntésében megállapította: önmagában az a körülmény, hogy az adós kérelmet terjesztett elő a választottbírói határozata érvénytelenségének megállapítása iránt, nem teszi indokolttá a végrehajtási tanúsítvány kiállítására irányuló kérelem teljesítésének megtagadását.⁴⁶

³⁹ Liebscher, Christoph: Art. V (1) (e). In Wolff, Reinmar (ed.): *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958 Article-by-Article Commentar*. München, Beck, 2019. 373.

⁴⁰ Horváth Éva: Az érvénytelenített választottbírói ítéletek elismerése és végrehajtása külföldön. In: Burai-Kovács János (szerk.): *A kereskedelmi választottbíráskodás évkönyve 2019-2020*. Budapest, HVG-ORAC, 2020. 59-69.

⁴¹ Ilyen megállapodásokért lásd: Jimenez Figueres, Dyalá: Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses in ICC Arbitration. *ICC International Court of Arbitration Bulletin* (2003) 1. 71-88.

⁴² Uri Rotstein, Jason Ranon: *Award not binding*. Elérhető: <https://jusmundi.com/en/document/wiki/en-award-not-binding> (2022.11.26.).

⁴³ Szabó Sarolta Édua: Az új Választottbírói törvény tárgyi hatályával kapcsolatos koncepcionális és gyakorlati problémák. *Polgári Jog* (2018). 7-8.

⁴⁴ A témáról részletesen lásd: Boóc i. m. 367-372., illetve van Berg, Albert Jan: New York Convention of 1958: Refusals of Enforcement. *ICC International Court of Arbitration Bulletin* (2007). 2. 1-35.

⁴⁵ Boóc i. m. 370-371.

⁴⁶ Kúria Gfv.X.30.027/2011/9.

Az e) pont szerint akkor is lehet kérni a végrehajtás és az elismerés megtagadását, ha a választottbírói ítélet végrehajtását az érvénytelenítésről döntő bíróság felfüggesztette. Az Egyezmény VI. cikke alapján ilyenkor a bíróság a megtagadás helyett úgy is dönthet – amennyiben szükségesnek tartja –, hogy a választottbírói határozat végrehajtására irányuló döntés meghozatalát függőben tarthatja [a magyar szabályok szerint az eljárást felfüggeszti a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 123. § (1) bekezdése alapján], és a határozat végrehajtását kérő fél kérelmére a másik felet megfelelő biztosíték adására is kötelezheti. A magyar bírói gyakorlatban egy ilyen eset ismert, ebben az ügyben a Debreceni Ítéltábla megtagadta az elismerést és a végrehajtást arra hivatkozással, hogy a választottbírói ítélet végrehajtását felfüggesztették.⁴⁷ Természetesen, ha az érvénytelenítési perben a keresetet később jogerősen elutasítják, nincs akadálya annak, hogy a végrehajtást kérő újabb kérelmet terjesszen elő a választottbírói ítélet elismerése és végrehajtása iránt.

3.6. Az elismerés és a végrehajtás megtagadása hivatalból

Az V. cikk (2) bekezdésében található megtagadási okok a végrehajtás szerinti állam közérdekét hivatottak védeni, ennek érdekében a bíróságok hivatalból is vizsgálják ezeknek a körülményeknek a fennállását. *Quinke* szerint, ez a rendelkezés egy „biztonsági szelepet” biztosít a szerződő államok számára, amely lehetővé teszi számukra, hogy megvédjék saját közrendjüket.⁴⁸ Természetesen a felek is hivatkozhatnak arra, hogy a választottbírói ítélet elismerése és végrehajtása az V. cikk (2) bekezdésében foglalt okokból jogszabálysértő.

3.6.1. Nem tartozik választottbírói útra

Ez a megtagadási ok akkor alkalmazható, ha a végrehajtás szerinti országban az adott jogvita esetén nincs helye választottbírói eljárásnak, tehát az a rendes bíróságok hatáskörébe tartozik.

A választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény (Vbt.) a fogyasztói szerződésből eredő jogvita esetén, valamint a Pp. Hetedik Részében szabályozott különleges eljárásokban (személyi állapotot érintő perek, személyiségi jogi perek, munkaügyi perek, végrehajtási perek, birtokperek) és a Kp. hatálya alá tartozó eljárásokban elintézendő ügyekben zárja ki a választottbírói út igénybevételét [Vbt. 1. § (3) bekezdés]. A nemzeti vagyona vonatkozó és a koncessziót érintő választottbírói tilalom, illetve korlátozás megszűnt.⁴⁹

A bírói gyakorlatban a fenti felsorolásból leggyakrabban a fogyasztói szerződés fogalmának értelmezése merül fel kérdésként a választottbírói ítéletek végrehajtása és érvénytelenítése iránti eljárásokban. E rendelkezéssel összhangban a Pp. 27. § (5) bekezdése akként rendelkezik, hogy nincs helye olyan illetékességi kikötésnek, amely kizárja a fogyasztó jogát ahhoz, hogy a vállalkozással szemben fennálló szerződéses jogviszonyból eredő igényét saját belföldi lakóhelye, ennek hiányában belföldi tartózkodási helye szerint illetékes bíróság előtt érvényesítse. Ilyen esetben a fogyasztó fogalmát a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V.

⁴⁷ Debreceni Ítéltábla Gpkf. III.30.289/2007/4.

⁴⁸ *Quinke, David: Art. V. (2) (a). In Wolff, Reinmar (ed.): Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958 Article-by-Article Commentar. München, Beck, 2019. 395.*

⁴⁹ A nemzeti vagyona vonatkozó kizárás 2015. március 19-től, a koncesszióra vonatkozó korlátozás 2020. december 25-től szűnt meg. Lásd ebben a körben a 3.1. pont alatt írt részeket.

törvény (Ptk.) 8:1. § (1) bekezdés 3. pontja szerinti tartalmi elemek alapján kell vizsgálni, amely szerint a fogyasztó a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy. A fogyasztófogalomban rögzített feltételek teljesülését a bíróságok esetről esetre vizsgálják. Így például egy eseti döntésében a Debreceni Ítéltábla megállapította: önmagában abból, hogy a vállalkozással szerződést kötő fél természetes személy, nem feltétlenül következik, hogy egyben fogyasztónak is minősül. Ennek megítéléséhez figyelembe kell venni az adott ügy minden olyan körülményét - különösen a vizsgált szerződés tárgyát képező áruk vagy szolgáltatások természetét -, amely alkalmas annak bizonyítására, hogy ezt az árut vagy szolgáltatást milyen céllal vásárolták vagy vették igénybe. Nem minősül fogyasztónak, aki rendszeresen, haszonszerzés céljával folytat kifejezetten nagykockázatú, spekulatív befektetési ügyletek kötésére irányuló tevékenységet (BDT 2020.4142.).

3.6.2. A közrendbe ütközik

A nemzetközi bírói gyakorlat és a jogirodalom nagyszámban foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy e megtagadási ok keretében a nemzeti vagy a nemzetközi közrend fogalmát kell-e alkalmazni. A szerzők és a bírósági döntések nagy többsége szerint az Egyezmény V. cikk (2) bekezdés *b)* pontja alatt a nemzetközi közrendet kell érteni, ami szűkebb, mint a nemzeti jogrendszerekben megfogalmazott fogalom.⁵⁰ Ez azt jelenti, hogy a közrend a hazai ügyekben különbözik attól a közrend fogalomtól, amit a nemzetközi ügyekben kell alkalmazni. A felek részéről ez a legtöbbet hivatkozott megtagadási ok, ugyanakkor a bíróságok részéről ez a legritkább esetben alaposnak talált hivatkozás is.

Az Egyezmény nem határozza meg a közrend fogalmát, tartalmára vonatkozóan rendszerint a nemzeti szabályozások – így a magyar jogszabályok – sem írnak elő pontosabb rendelkezéseket. Ugyanakkor a nemzetközi és a hazai bírói gyakorlat alapján be lehet határolni azokat a főbb szempontokat, amelyeket a bíróságok figyelembe vesznek e megtagadási ok értelmezésekor. Az UNCITRAL által végzett széleskörű nemzetközi felmérés eredménye alapján az ENSZ tagállamokban a közrendi védelem alkalmazására az érvénytelenítésre irányuló perekben az alábbi esetekben került sor: (i) a jog, erkölcs és igazság alapelve alapjaiban sérül, (ii) a legalapvetőbb tisztesség elvét az ítélet alapjaiban támadja, vagy elviselhetetlen mértékű hanyagságot, korrupciót mutat a választottbírói tanács részéről, (iii) az ítélet ellentétben állna a társadalmi-, gazdasági élet alapjaival (például: vesztegetés, csalás és súlyos eljárási szabálytalanságok esetén).⁵¹ Mindamellet, hogy a bírói gyakorlat által kialakított szempontok nagyon fontos segítséget jelentenek a közrendre történő hivatkozások vizsgálatához, a kommentárok felhívják a figyelmet arra, hogy ezeket a precedens értékű határozatokat arra figyelemmel kell követni, hogy a közrend fogalma és tartalma a társadalmi és a gazdasági viszonyokkal együtt változhat és változik.

A Kúria gyakorlatában a közrendbe ütközés a közérdeket sértő rendelkezést feltételez, alapvető jelentőségű jogi előírás nyilvánvaló megsértését jelenti. A közrendi *clausula* csak akkor alkalmazható, ha az adott határozat elismerése nyilvánvalóan ellentétes annak az államnak a közrendjével, amelyben az elismerést kérik. Ez a közrendi *clausula* kivételes jellegét támasztja

⁵⁰ Bermann i. m. 60., ICCA's Guide i. m. 106-107., Otto, Dirk – Elwan, Omaia: Article V (2). In Kronke, Herbert – Nacimiento, Patricia – Otto, Dirk – Port, Nicola Christine (ed.): *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*. Wolters Kluwer, 2010. 365-367.

⁵¹ Erről lásd részletesebben: Kiss Károly: A Választottbírói ítéletének érvénytelenítése közrendbe ütközésre hivatkozással. *Gazdaság és Jog* (2005). 12. 10-14.

alá, azt tehát megszorítóan kell értelmezni. Közrendbe ütközés csak abban az esetben állapítható meg, ha a határozat elismerése az alapjogokat, illetve a társadalmi értékítéletet sértő, a felek jogviszonyán túlmutatóan a közrend sérelmét okozó következményekkel járhat, azaz a jogrend alapelveinek nyilvánvaló és súlyos megsértése esetén lehet hivatkozni a közrendbe ütközésre. A közrend akkor szenved sérelmet, ha a határozat a gazdasági-társadalmi rend alapját közvetlenül sérti és ennek következtében elviselhetetlenül sérül a belföldi jogérvet.⁵² A közrend sérelmét – a többi megtagadási okhoz hasonlóan – a feleknek bizonyítaniuk kell, nem elegendő csupán állítani, ez a hivatkozás nem alapulhat pusztán feltételezéseken.

A választottbírói ítélet nem tekinthető közrendbe ütközőnek pusztán azért, mert valamely jogszabállyal ellentétben áll, az anyagi jogszabályokat helytelenül alkalmazza, illetve az indoklási kötelezettséget megsérti, s ezáltal eljárási szabályt sért.⁵³

A „megfelelő eljárás” (*due process*) elvével kapcsolatban található német bírói joggyakorlat alapján is megállapítható, hogy csak nagyon kivételes esetben állapítható meg a választottbírói ítélet közrendbe ütközése. Ez az alapelv csupán azt írja elő, hogy az eljáró választottbírói tanács hallgassa és fontolja meg a felek érveit, a tanácsnak azonban nem kötelessége, hogy az ítéletben szó szerint rendelkezzen a felek valamennyi érvéről és - hacsak az ügy speciális körülményei ennek ellenkezőjét nem bizonyítják - azt kell feltételezni, hogy ezt a kötelességét a tanács teljesítette. A konkrét ügyben a bíróság szerint az a tény, hogy a tanács nem indokolta meg arra vonatkozó döntését, hogy nem kér ki független szakértői véleményt, nem sérti a kérelmező jogát ügyének előterjesztéséhez.⁵⁴ Egy hasonló ügyben a német bíróság kimondta: a fél ügye előadásához való jogának megsértése eredményezheti az eljárási közrend megsértését, de csak abban az esetben, ha okozati összefüggés van a jogsértés és az ítélet tartalma közt.⁵⁵

Nem tekintette közrendbe ütközőnek a bíróság azt az ítéletet, amelyet két olyan választottbíró hozott, akiket (csupán) az egyik fél jelölt. A konkrét ügyben ugyanis a választottbírói szerződés felhatalmazta a felet arra, hogy választottbíró jelöljön a másik fél helyett abban az esetben, ha az elmulasztotta a jelölést a szerződésben meghatározott határidőn belül. A bíróság úgy találta, hogy a felek ilyen megállapodása nem ellentétes a Mintatörvény kötelezően érvényesülő szabályaival.⁵⁶ A választottbírói tárgyalás elhalasztása iránti kérelem elutasítása nem valósítja meg a közrendbe ütközést, így erre az okra nem alapozható a végrehajtás megtagadása (BH 2003. 505.).

A magyar bírói gyakorlatban több esetben is felmerült, hogy az ítélt dolog sérelme miként vizsgálható a közrendbe ütközés szempontjából. A Kúria megállapította: a választottbírói ítéletének abban jelentkező hibája, hogy az anyagi jogerő alkotmányos követelményét nem tartalmának, nem a jogintézménynek megfelelően alkalmazta a közrendbe ütközés körében értékelhető. A Kúria ezzel kapcsolatos joggyakorlatában kifejtette: a *res iudicata* intézménye a jogrend alapja, alkotmányos követelményként része a jogbiztonságnak és alkalmazni kell a választottbírói eljárásban is, megsértése – akár ugyanazon felek viszonylatában, ugyanazon ténybeli keretek között azonos jog ismételt bírói megítélése merül fel, akár a választottbírói

⁵² Kúria Pfv.I.21.361/2014/7.

⁵³ Kiss i. m. 11.

⁵⁴ Bayerisches Oberstes Landesgericht, Germany, 4 Z Sch 23/99, 15 December 1999. Idézi: Kiss i. m. 12.

⁵⁵ Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg, Germany, 1 Sch 2/99, 14 May 1999. Idézi: Kiss i. m. uo.

⁵⁶ Oberlandesgericht Köln, Germany, 22 December 1999. Idézi: Kiss i. m. uo.

szerződést megkötő fél elzárása igénye bírói úton történő érvényesítésétől – a közrend sérelmével jár, túlmutat a felek relatív jogviszonyán.⁵⁷

4. Összegzés

Kétségtől megállapítható, hogy az V. cikk az Egyezmény egyik legfontosabb rendelkezése. A tanulmányban áttekintettük azokat az indokokat, amelyek alapján a külföldi választottbírói ítélet elismerése és végrehajtása megtagadható. Az V. cikkben szereplő megtagadási okok listája kimerítő; a nemzeti jog rendelkezései nem állapíthatnak meg további okokat. Kutatások elemezték a svájci Legfelsőbb Bíróság határozatait abból a szempontból, hogy milyen gyakran szerepelnek az egyes megtagadási okok. Bár a tanulmányok a svájci tapasztalatokra korlátozódnak, mégis adhatnak némi támpontot az egyes megtagadási okok gyakorlati jelentőségére. A közzétett kimutatás szerint a közrend (állítólagos) megsértése volt a leggyakrabban előadott indok, az V. cikk (1) bekezdése vonatkozásában pedig a végrehajtást ellenző felek leggyakrabban az V. cikk (1) bekezdés d) pontjára (a választottbírói eljárás nem a megállapodásnak megfelelően folytatták le) hivatkoztak, amelyet a c) (kikötés nem terjed ki a jogviszonyra) és b) pont (értesítési szabályok megsértése) követett.⁵⁸

Az áttekintés során kiolvasható az elismerést és a végrehajtást támogató és előnyben részesítő (*pro enforcement bias*) megközelítés, a megtagadást kivételes lehetőségként kezelő hazai és nemzetközi bírói gyakorlat. Az egyezmény szellemével összhangban a nemzeti bíróságok általános tendenciája az volt, hogy az elismerés és végrehajtás megtagadásának okait meglehetősen szűken értelmezték.

Felhasznált irodalom

Barzó Tímea: Az ember mint jogalany. In Barzó Tímea – Papp Tekla (szerk.): *Civilisztika I. Általános tanok – Személyek joga – Szellemi alkotások joga*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 103-170.

van Berg, Albert Jan: New York Convention of 1958: Refusals of Enforcement. *ICC International Court of Arbitration Bulletin* (2007). 2. 1-35.

Boóc Ádám: Elméleti észrevételek a nemzetközi kereskedelmi választottbírói ítéletek érvénytelenítése vonatkozásában. *Jogtudományi Közlöny*, (2019), 9. 367-372.

Dasser, Felix – Wójtowicz, Piotr: Swiss International Arbitral Awards Before the Federal Supreme Court. *ASA Bulletin* (2018). 2. 276-294. https://www.swissarbitration.org/wp-content/uploads/2021/05/Statistical-Data-on-Swiss-Arbitration-1989-2019-Dasser_Wojtowicz_749320_1-1.pdf (2022.11.26.).

Gaillard, Emmanuel – Bermann, George A.: *The UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*. Brill Nijhoff, 2017.

Horváth Éva: Az érvénytelenített választottbírói ítéletek elismerése és végrehajtása külföldön. In Burai-Kovács János (szerk.): *A kereskedelmi választottbíráskodás évkönyve 2019-2020*. Budapest, HVG-ORAC, 2020. 59-69.

Horváth Éva: *Nemzetközi választottbíráskodás*. Budapest, HVG-ORAC, 2010.

⁵⁷ EBH 2009.1969., BH 2015. 14., BH 2010.191., Kúria Gfv.VII.30.322/2017/5.

⁵⁸ Dasser, Felix – Wójtowicz, Piotr: Swiss International Arbitral Awards Before the Federal Supreme Court. *ASA Bulletin* (2018). 2. 276-294. https://www.swissarbitration.org/wp-content/uploads/2021/05/Statistical-Data-on-Swiss-Arbitration-1989-2019-Dasser_Wojtowicz_749320_1-1.pdf (2022.11.26.).

Jimenez Figueres, Dyalá: Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses in ICC Arbitration. *ICC International Court of Arbitration Bulletin* (2003) 1. 71-88.

Kiss Károly: A Választottbíróság ítéletének érvénytelenítése közrendbe ütközésre hivatkozással. *Gazdaság és Jog* (2005). 12. 10-14.

Kronke, Herbert – Nacimiento, Patricia – Otto, Dirk – Port, Nicola Christine (ed.): *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*. Wolters Kluwer, 2010.

Murányi Katalin: Az állami bíróságoknak a választottbíróságok működéséhez kapcsolódó gyakorlata és gondolatok az esetleg szükséges jogszabály módosításokról. In Kecskés László – Lukács Józsefné (szerk.): *Választottbírók könyve*. Budapest, HVG-ORAC, 2012.

Raffai Katalin: A New York-i Konvenció alkalmazásának egyes kérdései a magyar joggyakorlatban. In Burián László – Szabó Sarolta (szerk.): *Arbitrando et curriculum bene deligendo. Ünnepi kötet Horváth Éva 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Pázmány Press, 2014. 171-186.

Schmidt Richárd: A New York-i Választottbírósági Egyezmény – 60 év a hazai gyakorlatban. *Külgazdaság*, (2022), január-február. 145-180.

Szabó Sarolta Édua: Az új Választottbírósági törvény tárgyi hatályával kapcsolatos koncepcionális és gyakorlati problémák. *Polgári Jog* (2018). 7-8.

Wolff, Reinmar (ed.): *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958 Article-by-Article Commentar*. München, Beck, 2019.

Impresszum

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
Civilisztikai Tanszék

A kiadásért felel: Dr. Deli Gergely rektor

Cím: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Postacím: 1441 Budapest, Pf. 60.

E-mail: asztalos.zsofia.agnes@uni-nke.hu

Weboldal: <https://antk.uni-nke.hu/tanszekek/civilisztikai-tanszek/opuscula-civilia/az-opuscula-civilia>

ISSN: 2560-2039 (online)

Szerkesztő: Dúl János

A szerkesztőbizottság tagjai: Dr. Auer Ádám, Dr. Barta Judit, Dr. Barzó Tímea, dr. Csítei Béla, Dr. Dúl János, Dr. Muzsalyi Róbert, Dr. Papp Tekla